

Sosyal Sorumluluk ve Bölümlere Göre Raporlama İlişkisini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma

Aydem Çiftçioğlu^a

Nergis Poroy^b

Özet: Yazında sosyal sorumlu işletmelerin faaliyetlerinde toplum refahını artırıcı önemler almaları ve faaliyetleri hakkında çevrelerine doğru, gerçekçi ve ihtiyaca yönelik bilgiler sağlamaları gerekmektedir. Bölümlere göre raporlama, işletmenin faaliyet gösterdiği endüstri kolları ve coğrafi bölgelere göre bölümlere ayrılması ve her bir bölüm için ayrı olarak mali bilgilerin raporlanmasıdır. İşletmelerin faaliyetlerinin ürünler, sektörler veya coğrafi alanlar yönünden çeşitlenmesi, işletmelerin genel durumunu özetleyen tek bir mali tabloya dayanarak işletme hakkında karar vermeyi güçleştirmektedir. Bu kapsamda işletmelerin gerek sosyal sorumluluk yükümlülüğü gerekse faaliyet alanlarındaki çeşitlenmenin finansal tablolara doğru yansıtılması bağlamında bölümlere göre raporlama uygulamalarını benimsemesi gerekmektedir. Bu noktadan hareket ile çalışmada 01.07.2009-30.09.2009 tarihleri arasında İMKB 100 hisse senetleri piyasası endeksinde yer alan şirketlerin bölümlere göre raporlama yapma durumları ile söz konusu işletmelerin İMKB Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alıp almadıkları incelenerek sosyal sorumluluk ve bölümlere göre raporlama ilişkisi irdelenmiştir. Araştırmada hem İMKB 100 endeksinde hem de İMKB Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alan 12 firmadan yalnızca iki tanesinin bölümlere göre raporlama yapmadığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda ülkemizde sosyal sorumlu işletmelerin, bölümlere göre raporlama yaparak bilgi kullanıcılarına doğru bilgi verme yükümlülüklerini yerine getirdiklerini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Bölümlere göre raporlama, Faaliyet bölümleri, Sosyal sorumluluk

JEL Sınıflandırması: M14, M41

Investigate Corporate Social Responsibility and Segment Reporting Relationship

Abstract: Social responsible institutions have to care social welfare of society while implementing their actions and share correct, honest and demanded information about its activities. Segment reporting is to segment according to industry branches and geographical region that enterprise operates and to report financial information separately for each segment. Diversification of enterprises' activities according products, sectors or geographic areas make it difficult to decide on enterprises upon a single financial statement that summarizes general situation of the enterprises. As a result of the diversity of enterprises' products and services users of financial statements needs segments' operating results which are generated by the functions of enterprises. Hence inside of discharge social responsibility obligation and to reflect the enterprises activities to their financial reports, segment reporting is necessity for organization. In this framework this study is investigated firms which were ranking in ISE 100 on 01.07.2009-30.09.2009 dates and also holded in ISE Corporate Governance Index for determine social responsibility and segment reporting relation. Findings indicated that only two firms which were located on ISE 100 index as also in ISE Corporate Governance index did not prepared segment reporting. Consequently we could say that, in Turkey, social responsible firms due their obligation to society that give correct information about their activities.

Keywords: Segment reporting, Operating segments, Social responsibility

JEL Classification: M14, M41

^a Dr., Uludağ Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, aydemaydemir@uludag.edu.tr

^b Uzman, nergisporoy@hotmail.com

1. Giriş

Bilginin kullanımı günümüzde işletmelerin varlığı ve devamlılığı açısından çok önemli bir yere sahiptir. İşletmelerin bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına yönelik, eksiksiz, nitelikli bilgi sunabilme yetenekleri onların başarı olmalarının ön koşulu sayılmaktadır. Doğru gerçekçi ve ihtiyaca yönelik bilgi sunma işletme içinde örgütsel performansın doğru ölçülmesi ve değerlendirilmesini sağlayarak üst yönetime karar alma ve faaliyetlerin yürütülmesinde destek sağlarken, örgüt dışındaki bilgi kullanıcılarına sosyal sorumluluk yükümlülüğünü yerine getirme anlamında fayda yaratmaktadır.

Raporlama, tam olarak yapılan herhangi bir iş hakkında verilmesi, bilinmesi gereken tüm bilgilerin her ihtiyaç sahibini tatmin edecek derecede sunulmasıdır. İşletmeler bilgi kaynaklarından en önemlisi olan mali tablolar (raporlar) aracılığı ile bilgi kullanıcılarına, ihtiyaç duydukları enformasyonu sağlamaktadırlar. Dolayısıyla mali tabloların doğru, gerçekçi ve ihtiyaca yönelik bilgileri içermesi gerek yöneticiler için örgütsel performansın doğru değerlendirilmesinde gerekse de örgüt dışındaki bilgi kullanıcılarına işletmenin finansal performansına yönelik bilgi aktarımında oldukça önemlidir.

Örgütlerin örgüt dışına doğru, gerçekçi ve ihtiyaca yönelik bilgi sağlaması, sosyal sorumlulukları kapsamında bir temel yaptırım olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde özellikle iş çevrelerinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) tanımı ile ilgili bir karmaşa mevcuttur ve bu karmaşa kendini KSS uygulamalarında da göstermektedir. İşletmelerin çoğu KSS'ü gönüllü faaliyetler ya da sivil toplum kuruluşları ile başlatılan ortak çalışmalar olarak tanımlamakta ve değerlendirmektedir. Bu kapsamda KSS adına yürütülen faaliyetler sivil toplum kuruluşlarına yapılan finansal yardımlar ile sponsorluk faaliyetleri ile sınırlanmaktadır. Ancak sosyal sorumluluk kavramı yalnızca sivil toplum kuruluşları ile toplumsal çalışmalara destek vermek olarak tanımlanamamaktadır. Sosyal sorumluluk kavramı örgütlerin tüm faaliyetlerinde etik ilkelere bağlı kalması ve faaliyetlerinden etkilenen taraflarının beklentilerini karşılanması olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla işletmelerin ana faaliyet konusu olan kar elde etmek suretiyle ekonomik katma değer yarama işlevinin bir uzantısı olarak ekonomik çevrelere faaliyetleri hakkında doğru, dürüst, ihtiyaca uygun bilgi vermesi, toplumu bilgilendirmesi gerekmektedir. Örgütler paydaşlarına belirli dönemlerdeki faaliyetleri, faaliyetlerin sonuçları ve gelecek dönemlere ilişkin yansımaları hakkında finansal tablolar aracılığı ile bilgi vermektedirler. Söz konusu bilgiler özellikle işletme ile ticari ilişkiye girecek yatırımcılar, sermaye piyasaları, hissedarlar vb. taraflar için hayati önem taşıırken, toplumdaki diğer ilgi grupları için ise işletmenin finansal performansı ile toplum için yarattığı katma değer görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla örgütlerin mali tablolarda yayınladıkları bilgilerin doğruluğu, anlaşılabilirliği ve ihtiyaca uygunluğu bir sosyal yükümlülük olarak düşünülmektedir.

Bu kapsamda işletmelerin özellikle de sermaye piyasalarına kotalı işletmelerin sosyal sorumluluk yükümlülükleri ve etik işletme yönetimi kapsamında faaliyetleri hakkında paydaşlarına doğru, dürüst ve gerçekçi bilgiler sunması gerekmektedir. İşletmelerin söz konusu bilgileri sunma araçları yıllık faaliyet raporları ya da finansal mali tablolardır. Söz konusu tablolarda sunulan bilgilerin kapsamı, içeriği ve detayı bilgi paylaşımı açısından oldukça önemlidir.

Diğer yandan küreselleşme ve rekabetin sonucu olarak işletmeler yapılarını çeşitlendirmeye gitmiş aynı anda birden fazla pazarda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Farklı endüstri kollarında veya farklı coğrafi pazarlarda faaliyet gösteren karmaşık yapıya işletmelerin sayısı giderek artmaya başlamıştır. İşletmelerin faaliyetlerinin ürünler, endüstriler veya coğrafi alanlar yönünden çeşitlenmesi, işletmelerin mali yapılarını özetleyen tek bir mali tabloya dayanarak işletme hakkında sağlıklı bir analizin yapılmasını ya da örgütte ilişkin doğru bilginin sağlanmasını

zorlaştırmıştır. Aynı kapsamda işletme ile ilgili çıkar ve ilgi gruplarının sayısının artması, finansal bilgilerin, kullanıcılar için anlaşılabilir, ihtiyaca uygun, güvenilir, karşılaştırabilir ve zamanında düzenlenmiş olmasının önemini artırmıştır.

Bu kapsamda bölümlere göre raporlama, işletmenin çeşitli fonksiyonlarına göre bölümlere ayrılması ve her bir bölüm için ayrı olarak mali bilgilerin raporlanmasıdır. Bölümlere göre raporlama işletme yöneticilerinin ve mali tablo bilgi kullanıcılarının geleceğe yönelik daha doğru ve rasyonel kararlar almalarına yardımcı olmaktadır. Bölümlere göre raporlama; finansal tablo kullanıcıları tarafından işletmenin geçmiş performanslarının daha iyi anlaşılabilmesi, risk ve getirilerin daha iyi değerlendirilebilmesine ve işletme hakkında bir bütün olarak daha doğru kararlara varılabilmesine olanak sağlamaktadır. Bölümlere göre raporlamanın işletme yönetimine sağladığı faydaların yanı sıra örgüt dışına yönelik olarak ilgili paydaşların, değerleyicilerin örgüte yönelik doğru kararlar almasına da olanak vermektedir. Bu kapsamda bölümlere göre raporlamanın örgüte yönelik daha doğru, gerçekçi ve ihtiyaca yönelik bilgiler sunduğu, dolayısıyla da sosyal sorumluluk yaklaşımı çerçevesinde paydaş beklentilerini daha fazla karşıladığı düşünülmektedir. Sonuç olarak bölümlere göre raporlamanın finansal konularda örgütlerin sosyal sorumluluk yükümlülüğünü karşılama önemli bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda bölümlere göre raporlama ve finansal sosyal sorumluluk yükümlüğü ilişkisini tanımlamak gerekmektedir.

Bu amaçla çalışmada “IMKB 100 Endeksinde” ve “Kurumsal Yönetim Endeksinde” yer alan şirketler üzerinde yürütülen araştırma ile bölümlere göre raporlama yapma eğiliminin ülkemizdeki düzeyi ile sosyal sorumluluk ile bölümlere göre raporlama ilişkisi irdelenecektir.

1. İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Kavramı

İşletmelerin sosyal sorumluluğu Seib ve Fitzpatrick tarafından “toplumun bir parçası olan işletmelerin etik değerlere uygun şekilde davranma yükümlülüğü”, paydaş yaklaşımı çerçevesinde ise “rgtn faaliyetlerinden etkilenen ve örgüt faaliyetlerini etkileyen toplum arasında olumlu ilişkiler kurmak” olarak tanımlanmaktadır (Seib ve Fitzpatrick, 1995; Alpay vd. 2002). Bu kapsamda sosyal sorumluluk kavramı, işletmeler kar elde etme yükümlülüklerinin yanı sıra toplumdaki kişi ve kurumlara karşı da yükümlü olma ve cevap verme zorunluluğu olarak da ifade edilebilmektedir. Her organizasyonun görevi kendi yapısına uygun bir yaşam düzeni kurmak ve bunu sürekli ve sağlıklı kılmaktır (Efil, 2002). Sosyal sorumluluk kavramı, işletmelerin davranışlarının toplumun normları, değerleri ve beklentilerini karşılayacak bir düzeye ulaştırılması olarak ifade edilmektedir (Tak, 2002).

Kurumların sosyal sorumlulukları ile ilgili yazında ilk çalışmaların işletmelerin öncelikli sorumluluğunun ekonomik nitelikte olduğu yönünde baskın bir görüş bulunmektedir. Bu görüşe göre işletmelerin hissedarlarına hizmet etmezse, topluma hizmet etme gücünden de yoksun kalacağı varsayımı benimsenmektedir (Marcus, 1996). Bu görüşün önde gelen temsilcilerinden Hayek işletmelerin sorumluluklarının hissedarlarının refahını artırmak olduğunu belirtmiştir (Marcus, 1996). Bu görüşün diğer temsilcisi olan Friedman'a ise “sorumluluk kurumlara değil kişilere ait bir kavramdır. Bu nedenle işletmeler de yapay bir kişiliktir ve sorumlulukları da yapaydır” ifadesini kullanmaktadır. Friedman'a göre işletmelerin sorumluluğu yönetime ait bir sorumluluktur. Bu kapsamda işletme yönetiminin sorumluluğu ise sadece hissedarlara karşıdır ve bu sorumluluğun erevesi de işletmenin hissedarlarının arzu ettiği yönde faaliyette bulunmasını sağlamakla sınırlıdır (Freidman, 2000). Yönetimin işletme kaynaklarını sosyal sorumluluk kapsamındaki faaliyetlere ayırması durumunda hissedarların kar paylarından, çalışanların ücretlerinden ve müşterilerin refahından çalmış olacaktır (Tak, 2002). Ancak hissedarlar sosyal sorumluluk kavramı

çerçevesinde kendi arzuları doğrultusunda, işletmeden bağımsız olarak yardım yapma özgürlüğüne sahiptirler.

Sosyal sorumluluk kavramına ilişkin klasik yaklaşım 1960'lı yıllardaki sosyal ve ekonomik değişimlerden etkilenmiştir. Toplumdaki bu sosyal değişimler sosyal sorumluluk kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu yeni yaklaşımda, işletmeler kendilerini bir vatandaş ve toplumun bir üyesi olarak görmek zorundadırlar. Bu fikir sosyal sorumluluk ilkesinin temelidir. İşletmeler, tıpkı bireyler gibi kendilerini yaratan toplumun bir parçasıdır ve taşımak zorunda oldukları sosyal sorumlulukları işletmelerin sosyal bir kuruluş olmasına dayanmaktadır (Tak, 2002). İşletmeler yalnızca karlılık düşünen varlıklar olmamalıdır. İşletmeler faaliyetlerinden kaynaklanan, 'sosyal' sonuçları da düşünmelidirler. Sosyal sorumluluk kavramındaki bu yeni görüşe göre, işletmelerin 'sosyal vicdanları' olmalıdır. İşletmeler çalışan hakları, çevre kirliliği, azınlık hakları gibi birçok sosyal konuda topluma karşı sorumludurlar (Freidman, 2002). Bu kapsamda modern sosyal sorumluluk yaklaşımının özünü hesap verebilirlik, şeffaflık ve sürdürülebilirlik ilkeleri oluşturmaktadır.

Hesapverebilirlik, bir kurumun faaliyetlerinin işletmenin dış çevresinden etkilendiğini ve bu nedenle bu faaliyetlerin etkilerinden sorumlu olunması gerektiğini öngörmektedir. Bu ilke, işletme tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin sonuçlarının ve bu faaliyetlerin etkilerinin, işletme dışı paydaşlara raporlanmasını ifade etmektedir. **Şeffaflık ilkesi** genel olarak, kurumların faaliyetlerinin dış etkilerinin, kurumların raporları ile tespit edilebilir olmasını ve raporda olaylara ait gizli bir şey olmamasını ifade eder. Bu nedenle kurumun davranışlarının tüm etkileri, dış etkiler de dahil olmak üzere, kurumların raporlama işleyişinden sağlanan bütün bilgilerin kullanılması ile kolay anlaşılır hale getirilmelidirler. İşletme dışındaki bilgi kullanıcıları açısından söz konusu ilke çok büyük önem taşımaktadır. Zira, bu kullanıcılar arka planda kalan detaylardan ve içeriden öğrenilen bilgilerden mahrumdurlar. Bu nedenle, şeffaflık, kurumların faaliyetlerinin dışsal etkilerinin anlaşılması ve dış paydaşlara bilgi gücün transfer edilmesi sürecindeki sorumluluğun anlaşılması açısından önemlidir. **Sürdürülebilirlik** sürdürülebilir gelişme ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda sürdürülebilirlik işletmelerin finansal sorumluluklarının yanı sıra sosyal, ekonomik ve çevresel sorumlulukların bir arada üstlenilmesi olarak ifade edilebilir. Bu ilkenin bir diğer tanımı ise, bir firmanın sosyal sorumluluk anlamındaki faaliyetlerindeki başarısının sürekliliği ve bu süreklilikle beraber örgüt faaliyetlerindeki devamlılıktır (Aras, 2).

Söz konusu ilkeler kapsamında ülkemizde de KSS alanında yakın zamanlı pek çok çalışma başlatılmıştır. Kurumların sosyal sorumluluk alanındaki faaliyetlerinin kapsamını ve işleyişini belirlemek, bu konuda yürütülecek çalışmaları desteklemek amacıyla pek çok akademik araştırma yürütülmüş ve KSS faaliyetleri kapsamında yürütülen çalışmalar ödüllendirilmiştir. Ülkemizde Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarına ilişkin yasal tek belge Türkiye'deki para piyasalarının yönetilmesini ve denetimini sağlayan SPK tarafından 4 Haziran 2003 tarihinde 'Kurumsal Yönetim İlkeleri' olarak yayınlanmıştır. Bu kapsamda işletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetleri Kurumsal yönetim ilkeleri ile değerlendirilmekte ve İMKB'nin Kurumsal Yönetim Endeksine giren firmalar sosyal sorumlu firmalar olarak ifade edilmektedir.

Kurumsal yönetim 1997 yılında Shleifer ve Vishny tarafından firma ile yatırımcı arasında güven oluşturarak her iki tarafında yatırımlarının karşılığını almasını sağlamak olarak tanımlanmaktadır (Malin, 2007). Başka bir ifadeyle, şirketin yönetimi, yönetim kontrolü ve performansına odaklanan kurumsal yönetim, şirketin sahipliği ile yönetim arasındaki ilişkiler sistemini temsil etmektedir (Gürbüz ve Ergincan, 2008). Bu kapsamda kurumsal yönetimin ana unsurları; yatırımcı haklarının korunması, ortakların adil ve eşit muamele görmesi, kurumsal yönetimde doğrudan çıkar sahiplerinin rolü, kamuyu aydınlatma, yönetim ve şeffaflık ile yönetim kurulunun sorumluluğu, olarak tanımlanmakta

ve kurumsal yönetim unsurları, eşitlik, şeffaflık, sorumluluk ve hesap verebilirlik olarak belirtilmektedir (Topaç, 3).

İMKB tarafından yayınlanan Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin uygulanması gönüllülük ilkesine dayanmakla birlikte şirketler yıllık faaliyet raporlarında bu ilkelerin uygulanıp uygulanmadığını belirtmekle yükümlüdürler. Eğer ilkeler uygulanmıyorsa, bunun nedenleri ile ilgili detaylı açıklamada bulunmaları ve meşru sebepler göstermeleri beklenmektedir. İlkelerin bir kısmı uygulanabiliyorsa, şirketlerin yine yıllık faaliyet raporlarında paydaşlar arasında çıkan sorunları nasıl gidermeyi planladıklarını ve gelecekte bu ilkelerin tamamen uygulanmasına ilişkin nasıl bir yol izleyeceklerini belirtmeleri gerekmektedir. Söz konusu şirketlerin bu ilkeleri uygulama seviyelerinin de kamuya ilan edilmesi gerekmektedir. SPK'nın bu ilkeleri Türkiye'de yürürlüğe koymasının temel nedeni anonim şirketlere yol göstermek ve mevcut kurumsal yönetim ilkelerinin yasal çerçevesini bağımsız yönetim kurulu üyeleri politikası ve paydaş yönetimi bağlamında desteklemektir. Kurulun alandaki misyonu, Türkiye'de kurumsal yönetim için yasal bir çerçeve oluşturulmasında liderlik rolünü üstlenmektir. Bu bağlamda, SPK'nın Kurumsal Yönetim İlkeleri ile borsaya kotalı şirketler KSS politikalarını ve etkinliklerini bir rapor ile açıklamaya davet edilmektedir.

Avrupa Birliği tarafından fon sağlanan ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu ile ortaklaşa yürütülen "Yeni AB Üyesi ve Aday Ülkelerde Uyum, Rekabet ve Sosyal Birlik Aracı Olarak KSS Uygulamalarını Hızlandırma Projesi" bölgesel KSS projesinin bir parçası olarak gerçekleştirilen Türkiye Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu'nda Kurumsal Yönetim ilkeleri paydaş politikalarının raporlanması ve dolayısıyla KSS uygulamaları hakkında bir miktar farkındalık ve anlayış yaratmakla birlikte raporlama ve güvence sistemlerinin halen tam ve işlevsel olmaktan çok uzak olduğu tespit edilmiştir (Türkiye Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu). Bu kapsamda işletmelerin söz konusu KSS raporlarını topluma karşı bir yükümlülük olarak değil de pazarlama faaliyetlerinin işlevliğini artırma ya da kurumsal itibar sağlama aracı olarak görmekte, sponsorluk çabaları ile kısıtlamaktadırlar. Bu kapsamda kurumsal sosyal sorumluluk felsefesi altında yatan etik ilkelere bağlı, çevresine karşı duyarlı, sorumlu vicdan sahibi vatandaş olma yükümlülüğü göz ardı edilmektedir.

2. İşletme Faaliyetlerinde Bölümlere Göre Raporlama

İşletme faaliyetlerinin çeşitlenmesiyle konsolide mali tablolar, işletmelerin finansal durumu ile ilgilenen bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamaya yetersiz kalmıştır. İşletmelerin ürün ve hizmetlerinin çeşitlenmesi, hem hacim hem de kaynak olarak büyümeleri ve bunların yanında sermaye piyasalarındaki gelişmeler bilgi kullanıcılarının bölümsel bilgiye gereksinimlerini artırmıştır. Bu kapsamda finansal bilgilerin bölümlere göre raporlanmasının amacı, finansal tablo kullanıcılarının bölümlere ayrılmış bir işletmenin bütünü hakkında daha doğru yargılara varabilmeleri için işletmenin faaliyette bulunduğu farklı sektörlerde ve coğrafi bölgelerdeki oransal büyüklükleri, kar dağılımları ve büyüme eğilimleri ile ilgili konularda bilgi sağlamaktır (Sönmez, 2004). İşletme faaliyetlerinin açıklanmasında bölümsel bilginin kullanılması, işletmenin geçmiş performansının daha iyi anlaşılmasına, işletme ile ilgili risk ve getirilerin daha iyi değerlendirilmesine ve bir bütün olarak işletme hakkında daha bilinçli yargılara ulaşmasında fayda sağlamaktadır (Marşap, 2001).

Finansal bilgi kullanıcılarının, çeşitli alanlarda faaliyet gösteren işletmelerin faaliyet bölümlerinin nitelik, karlılık ve risklerini anlamaları gerekmektedir (Paul ve Largay 2005). Uluslararası AIMR (Association for Investment Management and Research) kuruluşuna göre, "Bilgi kullanıcılarının farklı bölümlere sahip karmaşık işletmelerin nasıl ekonomik olarak davrandıklarını bilmeleri ve anlamaları gereklidir. İşletme içindeki bir zayıf bölüm, sağlam meyveler arasındaki çürük meyveye benzer; bütün sağlam meyvelere çürümeyi yayma potansiyeli vardır. Farklı bölümler tamamen

farklı riskler içeren ve tek değere neden olan farklı nakit akımlar üretirler. Zayıflığın fark edilememesi durumunda, bölümlere ayırma yapmadan, ayrıntılı olarak miktar, zamanlama veya bütün olarak işletmenin nakit akış riskini tahmin etme yolu yoktur.” Yıllık raporlardaki büyük hacimlerdeki veriler, içsel raporlardaki verilerin kaynaklarını ve kullanımlarını anlamaya ihtiyacı olan dışsal bilgi kullanıcılarına, işletmenin net resmini iletirken önemli eğilimleri veya olayları gizleyebilmektedir (Martin, 1997).

Yatırımcılar, bir bütün olarak işletmeye yatırım yapar ve işletmenin herhangi bir bölümünün performansındansa tüm işletmenin durumunu görmek isterler. Ancak bu yatırımcıların sadece konsolide bilgilere ihtiyaç duyduğu anlamına gelmemektedir (Marşap, 2001). Yatırımcılar, yatırımlarını yatırım yapacakları şirketten sağlayacakları nakit akışları ve bunların risk ve belirsizlik düzeylerine göre belirlemektedirler. Bu nakit akışlarının miktarı ve belirsizliği işletmenin faaliyette bulunduğu ekonomik koşullara göre değişiklik göstermektedir. Farklı sektörler ve farklı ülkeler, ekonomide meydana gelen fırsat ve tehditlerden (kar potansiyelleri, risk tipi ve dereceleri, gelişen fırsatlar) farklı açılardan farklı seviyede etkilenmektedirler. Bu değişkenler işletmelerin faaliyet sonuçlarını etkilemektedir. Yatırımlardan beklenen getirilerin ve sermaye ihtiyaçlarının farklılığı, işletmelerin özellikle kar ve sermayenin getirisi gibi bilgilerin bölümsel olarak açıklanması ihtiyacı duyulmasına sebep olmaktadır.

Yatırımcılar ve analistler, işletmenin faaliyet gösterdiği sektörlerdeki ve coğrafi pazarlardaki risk ve olasılıkları tahmin etmek ile ilgilenmektedirler. Bölümlere göre raporlamanın amacı, finansal bilgi kullanıcılarına işletme ile ilgili yeterli bilgi sağlamaktır. Bölümsel bilginin anlaşılması, bir bütün olarak işletmenin performansının ve potansiyelinin anlaşılmasını geliştirmektedir. Bu gelişme, yatırımcıların işletmeye özgü bilgileri dışsal bilgiler ile birleştirmeleriyle sağlanmaktadır (Hessling ve Jaakola, 2007). Yatırımcılar işletmeye işletmenin tümünün performansı, başarısı ve geleceği üzerinden bir bütün olarak yatırım yapmaktadırlar, fakat işletmeler bölümlerden oluşmakta ve bölümler anlaşılmadan işletmenin bütünü hakkında doğru yargıya varılamamaktadır (Gücenme ve Arsoy, 2004). Bölümlere göre raporlamanın amacı ise işletmenin performansının daha iyi anlaşılabilmesi için kullanıcılara en yüksek derecede bilgi sağlamaktır.

Yatırımcılar ve yöneticiler, özellikle büyük çok uluslu şirketlerin mali analizinde işletmenin bölümleri bazında raporlanmış kar-zarar, varlık ve borç bilgilerine ihtiyaç duymaktadır (Arsoy, 2008). Bu bölümsel bilgiler ile bir şirketin bölümsel verileri, diğer bir şirketin benzer bölümsel verileri ile karşılaştırılarak, şirketin başarısı hakkında bilgi edinebilmektedirler. Bu bölümsel bilgiler, dış kaynaklı bilgilerle birleştirilip analiz edildiğinde işletmenin hedeflerinin belirlenmesine yardımcı olabilmektedir. Bölümsel bilgiler, işletmenin gelecekteki karlılığının tahmin edilmesine de yardımcı olmaktadır. Bölümler, ekonomik faktörlerden farklı miktar ve açılardan etkilendiğinden, bölümlere dayalı tahminler, sonuçlara dayalı tahminlerden daha doğru sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Karlılık analizinde bölümsel bilgilerin sektöre özgü bilgilerle birleştirilmesiyle satış ve kazanç tahminlerinin doğruluğu artmaktadır. Sonuç olarak, bölümlere göre raporlamanın amacı, bir işletmenin, finansal tablo kullanıcılarına, işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetler ile faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliğini ve finansal etkilerini değerlendirmelerini mümkün kılan bilgilerin açıklanmasıdır (Öztürk, 2008).

Farklı sektörlerde veya farklı coğrafi pazarlarda faaliyet gösteren işletmelerin bilgi kullanıcılarının yani paydaşlarının bölümsel bilgi elde edebilmeleri için işletmenin bölümlere göre raporlamayı benimsemiş olması gerekmektedir. Mali tablolarda bölümsel bilgilerin bulunmaması, özellikle işletme dışındaki bilgi kullanıcılarının bu bilgilere ulaşmasını daha da zorlaştırmaktadır (Sönmez, 2004).

Uluslararası AIMR kuruluşu, kullanıcıların bölümsel bilgiye ihtiyaç duymalarının temelini; “bölümsel bilgi, yatırım analizi sürecinde hayati, önemli, zaruri, esaslı ve gereklidir” yaklaşımıyla ele almıştır (Paul ve Largay, 2005). TFRS 8 standardındaki “yönetim yaklaşımı” ile bölümsel bilgiler, TMS 14 standardındaki bilgilerden daha anlaşılır, daha ihtiyaca uygun ve yararlı olmaktadır. Yönetim yaklaşımı ile sağlanan bilgiler, yönetimin faaliyeti nasıl yürüttüğünü gösterdiğinden ve faaliyetin gerçeklerinin daha açık bir şekilde sunulmasını sağladığından; bilgi kullanıcılarına işletmenin ekonomik ve finansal durumu hakkında ve performans değerlendirme ve yatırım kararları vermede daha anlamlı bilgiler sağlamaktadır (European Commission, Endorsement of IFRS 8 Operating Segments Analysis of Potential Effects- Report).

İşletmelerin başka işletmeler tarafından satın alınması durumunda da mali bilgilerin detaylı olarak gösterilmesi gereğinden dolayı bölümlere göre raporlamaya ihtiyaç vardır. Bölümsel bilgi, dışsal verilerle beraber kullanıldığında işletme ortaklarının ve yöneticilerinin işletmenin risk ve gelecekteki büyüme potansiyeli hakkında sağlıklı değerlendirmeler yapabilmelerine olanak sağlamaktadır. İşletmelerin karşılaştırılabilirliğine imkan sağlamaktadır. Manies, McDaniel ve Harris’in (1997) raporladığı 56 finansal analist ile yapılan bir araştırmaya göre; Finansal Muhasebe Standartları Kurulu’nun (FASB) beklentileri ile uyumlu olarak, finansal analistler bölümsel verileri, dışsal veriler ile içsel veriler birbiriyle uyumlu olduğu zaman daha güvenilir görmektedir (Paul ve Largay, 2005). Faaliyetleri ve faaliyet alanları çeşitlenmiş işletmelerde bölümsel veriler diğer işletmelerle karşılaştırılarak işletmeden bağımsız olarak bölümün başarısının ölçülebilmesine olanak vermektedir. Örneğin, iki işletmeye ait benzer bölümlerin faaliyet sonuçları karşılaştırılarak işletme performansı değerlendirilebilmektedir. Böylece bağımsız bölüm performanslarının değerlendirilmesiyle bütün işletme hakkında da bir yargıya ulaşılabilmektedir (Marşap, 2001).

Ayrıca bilgi kullanıcılarının, işletme performansına işletme yönetiminin baktığı gözle bakabilmeleri, yönetim karar alma sürecinde şeffaflığı ve anlaşılabilirliği arttırmaktadır. Yönetim yaklaşımı, bölümsel raporlar ile yönetim raporları ve diğer yıllık raporlardaki bilgilerin uyumunu sağlayarak nitel bilgilerin kalitesinin artmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca yönetim yaklaşımı ile standart, yönetim kararlarının ihtiyaca uygun olup olmadığının incelenmesine olanak vererek yönetimin daha iyi değerlendirmesini sağlamak ve yönetimin sorumluluğunu arttırmaktadır. Bu durum yatırımcıların, hem işletme yönetiminin seçimlerine hem de faaliyet yönetimi vizyonuna itiraz etmelerine izin vermektedir. Böylece işletmenin bilgi kullanıcılarına sunduğu bilgilerin daha anlaşılır, ihtiyaca uygun, kaliteli ve anlamlı olması sağlanabilmektedir.

2.1. Bölümlere Göre Raporlamaya İlgili Düzenlemeler

2.1.1. Uluslararası Düzenlemeler

Yurt dışında bölümlere göre raporlama alanında ilk Uluslararası Muhasebe Standardı (UMS) 14 “Mali Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması” 1983 yılında yayınlanmıştır. Bu standardın hazırlanmasında SFAS 14’ten yararlanılmıştır. 1995 yılında kısmen yenilenmiş, 1998 yılında International Accounting Standards Board (IASB) tarafından UMS 14’ün revize edilmesi karara bağlanmıştır. SFAS 14, Uluslararası Muhasebe Standardı IAS 14 ile uyumludur. SFAS 14, her bölümün genel kabul görmüş bir endüstriyel sektöre karşılık geldiği endüstri yaklaşımını temel almıştır. Bu yaklaşım ilk olarak büyük sanayiciler için geliştirilmiştir ancak zaman içinde endüstri yaklaşımının değer yaratan faaliyetlerin gözlenmesi ve anlaşılması konusunda özellikle dikey olarak bütünleşmiş olan belli gruplar için yetersiz kaldığı kanıtlanmıştır. Bunun için 1997’de FASB (SFAS 131) ve IASC (IAS 14) standartlarını yenilemişlerdir. SFAS 131’de, faaliyet bölümlerinin belirlenmesinde içsel yönetim raporları kararlarına dayanan “yönetim yaklaşımı” temel alınmıştır. Buna karşılık revize olmuş UMS 14’te ise

faaliyet bölümlerinin belirlenmesinde işletmenin faaliyetlerinin değişik risk düzeyleri ve potansiyel değer yaratma durumlarına dayanan “risk ve ödül yaklaşımı” temel alınmıştır (Veron, 2007).

2002 yılında Amerikan Finansal Muhasebe Standartları ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını birbirine yakınlaştırmak ve farklılıklarını azaltmak amacıyla FASB ve IASB arasında “Norwalk Antlaşması” imzalanmıştır. FASB ve IASB arasında yapılan çalışmalar sonunda Ocak 2006’da yayınlanan taslak metin ED 8’in yerini SFAS 131’i model alan Kasım 2006’da UFRS 8 “Faaliyet Bölümleri” almıştır. UFRS 8, UMS 14 ile SFAS 131’in karşılaştırılması ile ortaya çıkan ve faaliyet bölümlenmesinde SFAS 131’in şartlarını temel alan bir standarttır (Öztürk, 2008, s. 174).

UFRS 8 standardı, 01.01.2009 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere yürürlüğe girmektedir. UFRS 8’in uygulanması ile UMS 14 yürürlükten kalkacaktır. Bu standardın erken uygulamasına izin verilmektedir. UFRS 8’in uygulamaya girmesine kadar olan süre içinde bölüm bilgisini raporlama gereklilikleri olan işletmeler, bu bilgileri UMS 14 “Bölümlere Göre Raporlama” standardına göre açıklamaktadır (UFRS 8).

2.1.2. Ulusal Düzenlemeler

Ülkemizde muhasebe standartlarının oluşturulması yönünde ihtiyacı karşılamak üzere 1994 yılında Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu oluşturulmuştur. Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu’nun (TMUDESK) amacı, tüm ülkede faaliyette bulunan işletmelerin ve diğer kuruluşların finansal tablolarının düzenlenmesinde yararlanılan muhasebe ilkelerinde tek düzeni sağlamaktır. TMUDESK, ulusal muhasebe standartlarını oluştururken, Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu, Türk ekonomisi, işletmelerin yapısı ve gereksinimleri yönünde çalışmalar yapmaktadır (Sönmez, 2004, s. 111).

TMUDESK tarafından bölümlere göre raporlama ile ilgili 11 nolu “Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması” standardı Nisan 1996’da yayınlanmış olup 01.01.1997 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. TMS 11, bu konudaki UMS 14 ile uyum içindedir.

Çağdaş dünya uygulamaları ve Avrupa Birliği (AB) mevzuatına uyum sağlamak amacıyla Türk Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standartları benimsenmiş ve resmi çevirisi yapılarak Türk mevzuatının içinde yer almıştır. Zaman içerisinde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)’lerde yapılan değişikliklerin dünya uygulamaları ile eş zamanlı olarak TMS’na yansıtılarak TMS’nin güncelliğinin korunması hedeflenmiştir (Akan ve Yüksel, 2009).

1 Ocak 2009’da IFRS 8’in yürürlüğe girmesi ile UMS 14’ün yürürlükten kalkması dolayısıyla TMSK, standardı Türkçeleştirerek 15.07.2007 tarihli ve 26583 nolu Resmi Gazete’de yayınlamıştır. “TFRS 8 Faaliyet Bölümleri” Standardı 31.12.2008 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere yürürlüğe girmektedir. TFRS 8 Standardının uygulanmasıyla “TMS 14 Bölümlere Göre Raporlama” Standardı yürürlükten kalkacaktır. İsteyen işletmeler TFRS 8’i 31.12.2007 ve 31.12.2008 tarihli finansal tablolarında “TMS 7 Nakit Akış Tabloları”, “TMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar”, “TMS 34 Ara Dönem Finansal Raporlama” ve “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü” kapsamında standartta yer alan şekliyle uygulayabilmektedirler (TFRS 8).

3. Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı ve Bölümlere Göre Raporlama

Son yıllarda küreselleşen ekonomilerdeki etkili gelişme ile birlikte işletmeler hem hacimleri hem de kaynakları yönünden büyümeye başlamışlardır. Birçok işletme büyüme ve faaliyet risklerini azaltmak için birden fazla alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. Ekonomik çevrelerdeki değişiklikler farklı endüstriler ve farklı faaliyet kollarını değişik açılardan etkilemekte ve aynı zamanda karlılık, varlıkların getirisi ve diğer mali oranlar da farklılık göstermektedir.

Politik, sosyal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak büyüyen ve çeşitlenen işletme faaliyetleri, hem işletme içi hem de işletme dışı bilgi kullanıcılarının daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır (Marşap, 2001).

Bir işletmenin faaliyet ve sonuçları ile doğrudan ilgili olan kesim sadece o işletmenin sahip veya ortakları değil aynı zamanda o işletme ile ticari, mali ve ekonomik ilişkiler kuran kuruluşlar veya toplum bireyleri, kredi, finans ve yatırım kuruluşları ile çeşitli kamu kurum ve kuruluşları işletmenin faaliyet ve sonuçları ile ilgilenmekte ve bu konuda sağlıklı ve güvenilir bilgi sahibi olmak istemektedirler. Dolayısıyla sosyal sorumluluk yaklaşımı bağlamında işletme paydaşları örgütün faaliyetlerine ve faaliyet sonuçlarına yönelik doğru gerçekçi bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. İşletmelerin faaliyet ve sonuçları konusunda bilgi kaynağı ise o işletmenin muhasebe kayıt ve belgeleri ile bunlara dayanarak hazırlanan mali tablolarıdır. Ancak farklı iş alanlarında faaliyet gösteren işletmelerin, mali yapılarının düzenli ve sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi oldukça zordur. İşletmenin faaliyetlerinin ürünler, endüstriler veya coğrafi alanlar yönünden çeşitlenmesi, işletmenin genel durumunu özetleyen tek bir mali tabloya dayanarak işletme hakkında karar vermeyi imkânsızlaştırmaktadır (Gücenme ve Arsoy, 2001). Yıllık finansal tablolarla bir işletmenin bütün olarak başarısının ölçülmesi, finansal yapısının değerlendirilmesi mümkün olabilmektedir ancak, bölümlerin başarılarının ortaya konması ve gelecekteki başarılarının tahmin edilmesi mümkün olmamaktadır (Arsoy, 2008). Bu kapsamda gerek örgüt içine gerekse örgüt dışına doğru, gerçekçi bilgilerin verilmesi ve geleceğe yönelik kararların, projeksiyonların yapılmasında örgütün geneline ilişkin finansal tablolar yeterli olmamaktadır. Konsolide finansal bilgiler, bilgi kullanıcılarının karar almalarında etkili yeterli faydalı bilgi sağlayamamakta; işletmenin bütün bölümlerinin toplam sonuçlarını, işletme bölümlerinin ayrı ayrı performanslarını dikkate almadan göstermektedir (Hessling ve Jaakola, 2007). İşletmelerin ürün ve hizmet çeşitliliğinin sonucu olarak finansal tablo kullanıcıları, işletmenin fonksiyonlarına göre oluşturulan bölümlerinin faaliyet sonuçlarına ihtiyaç duymuşlardır (Öztürk, 2008). Bu yüzden kısa süreli raporların düzenlenmesi gereği kaçınılmaz hale gelmiştir. Zira yıllık finansal raporlarda ürün karlılığının, ürünlerin pazar paylarının, satış elemanlarının verimliliğinin ve en uygun kapasitede üretimin sağlandığı bölümlerin karşılaştırılabilmesi için veriler elde etmek mümkün değildir (Gücenme ve Arsoy, 2001).

Bu kapsamda örgütlerin gerek örgütsel ve finansal performansın ölçümünde doğru parametreleri kullanmaları gerekse de sosyal sorumluluk anlayışı içerisinde işletmelerin finansal yapısıyla ilgilenen paydaş gruplarına doğru, gerçekçi bilgilerin sunulması anlamında bölümlere ayrılmış raporlamaya ya da bölümsel bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

İşletmelerin, kararlarını, faaliyetlerini, politikalarını, hedeflerini etkileyen ya da söz konusu eylemlerden etkilenen birey ya da grupları paydaşlar olarak tanımlanmaktadır (Weiss, 1994). Paydaş kavramında yüklü olan paylaşma düşüncesi; bir grup yada bireylerin örgütün politika, prosedür ve faaliyetlerinin sonucunda oluşan ve diğerlerini etkileyen yasal, ekonomik, sosyal, ahlaki, teknolojik, ekolojik, politik güce, ortak olmaları olarak tanımlanabilir (Carroll, 1993). Sosyal sorumluluk yaklaşımı çerçevesinde işletmeler paydaşları ile kuracakları ilişkileri 'kazan-kazan' felsefesine uygun

oluşturulmalıdır. Buradaki “Kazan -Kazan” felsefesiyle anlatılmak istenen; işletme ve işletmenin varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan kişi ve kurumlarla adalet, dürüstlük ve ekonomik faktörler açısından her bir tarafın kazancına yönelik davranış, tutum ve stratejilerin oluşturulması olarak açıklanmaktadır (Weiss, 1994).

Daha öncede açıklandığı üzere paydaş beklentilerini karşılamak sosyal sorumluluk kavramının ana prensibidir. Bu kapsamda işletme paydaşlarına doğru ve gerçekçi bilgi sağlama yükümlüğü kapsamında bölümlere göre raporlama önemli bir faaliyet alanıdır. Zira bölümlere göre raporlama ile örgütler ilgi gruplarına faaliyetleri hakkında daha gerçekçi ve dürüst bilgi aktarımı sağlamaktadırlar. Bölümlere göre raporlamadan direkt olarak fayda sağlayan paydaş grupları mali analistler, Bankalar ve işletmeye borç verenler, çeşitli kamu kuruluşları, işletme yönetici ve sahipleridir. Bu kurum ve kuruluşlar bölümsel bilgileri; yatırım kararlarında, performans ölçümlemesinde, kredi kararlarında, çeşitli istatistiksel ulusal hesapların çıkarılmasında ve işletmeler arası karşılaştırmada kullanılmaktadırlar (Sağlam, 2001). Dolayısıyla örgütlerin mali tabloları ile örgüt dışına verdikleri mesajların doğruluğu, gerçekçiliği ve geçerliliği hem paydaş beklentilerinin, menfaatlerinin artırılmasında hem de işletmenin finansal performansının devamlılığının sağlanmasında önemli faydalar sağlamaktadır.

Bölümlere göre raporlama KSS yaklaşımında ve muhasebe ilkelerinde yer alan şeffaflık ilkesine uygun hareket etme anlamında bir gerekliliğe işaret etmektedir. Şeffaflık ilkesi genel olarak, kurumların faaliyetlerinin dış etkileri, kurumların raporları ile tespit edilebilir ve raporda olaylara ait gizli bir şey olmamasını ifade etmektedir. Dolayısıyla bölümlere göre raporlama örgütlerin farklı coğrafi alanlardaki faaliyetlerinin değerlendirilmesi ya da farklı faaliyet alanlarına ilişkin bilgilerin net olarak ortaya konulması konusunda sağladığı kolaylıklar KSS ve muhasebe etiği anlamında şeffaflık ilkesinin yerine getirilmesine olanak sağlamaktadır. Günümüzün globalleşen iş dünyasında dünya ölçeğinde faaliyet gösteren firmaların faaliyetlerinin bilgi kullanıcıları başka bir ifade ile işletme paydaşları tarafından tek bir mali tablolardan edinilen bilgiler ile değerlendirmeleri mümkün değildir. Bu çerçevede bölümlere göre raporlama bilgi kullanıcılarına ilişkin yasal bir zorunluluğun ötesinde sosyal bir yükümlülük olarak değerlendirilmelidir.

Ancak işletmeler, özel bilgilerinin rakiplerinin eline geçmesi ve kendilerine karşı kullanabilmeleri yüzünden, bölümsel bilgi açıklamaktan kaçınmaktadırlar. Rekabet ortamının yoğun olduğu sektörlerde işletmelerin bilgi kullanıcılarına bölümsel raporlar sunma oranının düştüğü gözlenmektedir. Örneğin, karlılık oranı yüksek olan bir sektörde veya coğrafi alanda faaliyet gösteren bir işletme, rakiplerinin dikkatini çekmemek için yüksek kar marjı göstermek istemeyecektir. Çünkü işletmeler doğal olarak sahip oldukları monopolistik güçlerini korumak istemektedirler ve faaliyetlerine gelebilecek zararlardan, marjlarını düşüren ve işletmenin zayıflamasına sebep olan rekabetçi etkilerden kaygı duymaktadırlar (Paul ve Largay, 2005).

4. Araştırmanın Amacı

Yukarıda aktarılan teorik varsayımlardan hareket ile bu çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren ve İMKB'ye kota olan işletmelerin bölümlere göre raporlama yapma durumları incelenmiştir. Araştırma kapsamında ayrıca, bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin aynı zamanda ülkemizde kurumsal sosyal sorumluluk yükümlüğünü yerine getirdiği varsayılan işletmelerin değerlendirildiği kurumsal yönetim indeksinde yer alma durumları da incelenerek, KSS ile bölümlere göre raporlama ilişkisi tanımlanmaya çalışılmıştır.

4.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırma kapsamında 01.07.2009-30.09.2009 tarihleri arasında İMKB 100 hisse senetleri piyasası endeksinde yer alacak şirketlerin 31.03.2009 tarihli 2009 yılı ilk 3 aylık mali tablolarındaki finansal bilgiler dikkate alınarak bir tanımlayıcı çalışma yürütülmüştür.

4.2. Araştırma Süreci

Öncelik olarak araştırmada 01.07.2009-30.09.2009 tarihleri arasında İMKB 100 hisse senetleri piyasası endeksinde yer alan şirketlerin açıkladığı mali tablo türleri, bölümlere göre raporlama uygulamasının varlığı ve açıkladıkları faaliyet bölümü ve coğrafi bölüm sayıları incelenmiştir. Yürütülen inceleme sonuçları Ek 1 üzerinde yer almaktadır.

Ek 1'de de görüldüğü gibi İMKB 100 şirketlerinin %21'i bireysel finansal tablo, %79'u konsolide finansal tablo açıklamıştır. Söz konusu işletmelerin bölümlere göre raporlama uygulamalarını tespit etmeye yönelik incelemede ise de İMKB 100 şirketlerinin %37'si bölümlere göre raporlama uygulamamış, %63'ü bölümlere göre raporlama uygulamış oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yürütülen inceleme kapsamında ülkemizde faaliyet gösteren ve İMKB 100 endeksine giren firmaların %63'ünün bölümlere göre raporlama uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bölümlere göre raporlama uygulayan şirketlerin % 13'ü bireysel finansal tablo, %87'si konsolide finansal tablo açıklamıştır.

Araştırma kapsamında ayrıca ülkemizde sosyal sorumlu kabul edilen firmaların yer aldığı Kurumsal yönetim endeksindeki* işletmelerin bölümlere göre raporlama yapıp yapmadıkları incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikli olarak 2009 yılına ait İMKB Kurumsal Yönetim Endeksindeki firmalara ulaşılmıştır (Kamuoyunu Aydınlatma Platformu Endeksler). Daha sonra söz konusu firmaların açıkladıkları mali tablolar ile bölümlere göre raporlama yapıp yapmadıkları tespit edilmiştir. Yürütülen incelemelerde Kurumsal Yönetim Endeksinde de yer alan 12 firmanın aynı zamanda İMKB 100 Endeksinde de yer aldıkları tespit edilmiştir. Söz konusu firmalar ve raporlama türleri Tablo 1 üzerinde yer almaktadır.

Tablo 1. Kurumsal Yönetim Endeksi ve İMKB 100 Endeksindeki Firmalar

	Şirket Adı	Tablo Türü	Bölümlere Göre Raporlama	Faaliyet Bölümü	Coğrafi Bölüm	Toplam Bölüm
1	Anadolu Efes	Konsolide	Var	3	2	5
2	Asya K. Bankası	Konsolide	Var	3		3
3	Coca Cola İçecek	Konsolide	Var		2	2
4	Doğan Holding	Konsolide	Var	3		3
5	Hürriyet Gazetesi	Konsolide	Var		3	3
6	Otokar	Bireysel	Var	1	2	3
7	Şekerbank	Konsolide	Var	3		3
8	Tofaş Oto. Fab.	Konsolide	Yok			
9	Tüpraş	Konsolide	Var	2		2
10	Türk Traktör	Bireysel	Yok			
11	Vestel	Konsolide	Var	3	3	6
12	Yapı ve Kredi Bank.	Konsolide	Var	5		5

Tablo 1 üzerinde izlendiği üzere hem 2009 yılı Kurumsal Yönetim Endeksinde hem de 01.07.2009-30.09.2009 tarihleri arasında İMKB 100 endeksinde yer alacak şirketlerin yalnızca ikisi bölümlere göre raporlama yapmamakta, bölümlere göre

raporlama yapan 10 firmadan üçü hem coğrafi hem de faaliyet bölümüne göre bölümlere göre raporlama yapmakta, diğer 7 firmadan 5'i faaliyetlerine göre 2 ise yalnızca coğrafi bölümlere göre raporlama yapmaktadır.

5. Bulgular ve Sonuç

Söz konusu araştırma kapsamında elde edilen bilgilere İMKB 100 endeksindeki firmaların büyük bir çoğunluğunun (%63) bölümlere göre raporlama yapmalarına karşın, Kurumsal Yönetim Endeksine yalnızca 12 firmanın girebildiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bir diğer önemli bilgi ise, Kurumsal yönetim Endeksine giren İMKB 100 endeksindeki firmaların tamamına yakın bir bölümünün (10 firma) bölümlere göre raporlama yaptığı yalnızca 2 firmanın bölümlere göre raporlama yapmaktan kaçındığı tespit edilmiştir. Söz konusu sonuçlar kısıtlı bir ön görüşe ulaştırırsa da ülkemizde sosyal sorumluluk felsefesinin yalnızca sivil toplum örgütleriyle ortak çalışmalar ve sponsorluk faaliyetleri ile kısıtlı kalmasına rağmen sorumluluk muhasebesi kapsamında firmaların paydaşlarına yani bilgi kullanıcılarına doğru ve gerçekçi bilgi sağlam ilkesi kapsamında faaliyetlerini şekillendirdiklerini göstermektedir. Bu kapsamda çalışmanın ana çalışma konusu olan "bölümlere raporlamanın bir sosyal sorumluluk yükümlülüğü olduğu" savının kısmen de olsa Türkiye de faaliyet gösteren firmalar tarafından dikkate alındığını göstermektedir.

Günümüzde hızla yaşanan küreselleşmenin sonucu olarak ülke ekonomileri arasındaki sınırlar kalkarak ülke ekonomileri birbirlerine bağlı hale gelmeye başlamıştır. İşletmelerin uluslararası alanlarda faaliyet göstermesiyle mali tablolarında ve raporlamada karşılaşılan farklı uygulamaların önlenmesi için ulusal muhasebe standartlarının uluslararası standartlara uyumlaştırılması önem kazanmıştır. İşletmelerin farklı sektörlerde ve farklı coğrafi bölgelerde faaliyet göstermesi, bilgi kullanıcıların işletmenin sadece mali tablolarına bakarak geleceğe yönelik sağlıklı kararlar alabilmelerini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle bölümlere göre raporlanmış mali bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bölümlere göre raporlama konusunda gelişmiş ülkelerdeki gelişmeler, küreselleşme ile birlikte ülkemizde de gündeme gelmiştir. TFRS 8 'Faaliyet Bölümlerine İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı'nın işletme faaliyetlerinin gerek yöneticiler gerekse bilgi kullanıcıları açısından daha iyi değerlendirilebilmeleri ve işletmenin daha iyi bir şekilde yönetimin sağlanabilmesi için uygulanması gerekmektedir. Bilgi kullanıcılarının işletmenin bölümleri hakkında gelişme olanakları, gelecekle ilgili beklentiler ve yatırım riskleri gibi konularda daha bilinçli yargılara varabilmeleri için bölümlere göre raporlama büyük önem kazanmaktadır. Bölümsel raporlar, mali bilgilerin daha sağlıklı analiz edilebilmesini ve bilgi kullanıcılarına daha doğru bilgilerin sunulabilmesini sağlamaktadır.

Bilgi kullanıcılarının ihtiyaç ve beklentilerini karşılama anlamında bölümlere göre raporlama bir zorunluluk arz etmektedir. Mali bilgilerin sistemli olarak detaylandırılması anlamında gelen bölümlere göre raporlama, sosyal sorumluluk yaklaşımı çerçevesinde örgütlerin paydaş beklentilerini karşılama becerisi ve işletme dışına doğru, gerçekçi ve ihtiyaca yönelik bilgi sağlama yükümlülüklerini yerine getirme anlamında fayda yaratmaktadır.

Ülkemizde büyük çoğunlukla çevreci ve hayırsever işletme bağlamında değerlendirilen sosyal sorumluluk kavramı, özünde paydaş refahını artırıcı etik faaliyetlerde bulunmak ya da işletme faaliyetlerinde paydaş beklentilerini dikkate almak, toplumu doğru yönlendirmek olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla finansal faaliyetler anlamında paydaş beklentilerini karşılamak, paydaşlara doğru, ihtiyaca yönelik sistemli bilgi vermeyi kapsamaktadır. Bu anlamda bölümlere göre raporlama yapmak hem örgüt performansının doğru değerlendirilmesinde hem de örgüt dışına anlamlı bilgi verme bağlamında önemli bir eksikliği gidermektedir. Bu anlamda bölümlere raporlama sosyal sorumluluk anlamında da bir yükümlülüğe işaret etmektedir. Dolayısıyla örgütlerin yasal

zorunlulukların yanı sıra, topluma karşı sosyal sorumlu işletme olmaları, faaliyetleri hakkında paydaşlarına bilgi veren mali tablolarında şeffaf doğru, anlaşılır bilgi sağlamlarına bağlıdır. Bu kapsamda bölümlere göre raporlama yapma bir muhasebe tekniğinin ötesinde sosyal sorumluluk yükümlülüğü olarak düşünülmelidir.

---

* İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi, Kurumsal Yönetim İlkeleri'ni uygulayan şirketlerin dahil edildiği endekstir. İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi'nin amacı, hisse senetleri İMKB pazarlarında (Gözaltı Pazarı hariç) işlem gören ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum notu 10 üzerinden en az 6 olan şirketlerin fiyat ve getiri performansının ölçülmesidir. Kurumsal Yönetim İlkelerine uyum notu, SPK tarafından belirlenmiş derecelendirme kuruluşları listesinde bulunan derecelendirme kuruluşlarınca, şirketin tüm kurumsal yönetim ilkelerine bir bütün olarak uyumuna ilişkin yapılan değerlendirme sonucunda verilmektedir. Kurumsal Yönetim Endeksi'nin hesaplanmasına, Kurumsal Yönetim derecelendirme notu 10 üzerinden en az 6 olan 5 şirketin Borsa'ya bildirilmesini takiben 31.08.2007 tarihinde başlanmıştır. Endeks başlangıç değeri, 29.08.2007 tarihindeki 48.082,17'dir. İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi kapsamındaki şirketlerin derecelendirme notlarına, şirketlerin kamuyu aydınlatma platformundaki açıklamalarından ulaşılabilmektedir.

Kaynakça

- Akan, A. & Yüksel, G. (2009). *Yeni Türk Ticaret Kanunu kurumsal raporlama, finansal raporlama ve denetim alanında yeni dönem*.
<http://www.vergiportali.com/doc/21122006TTKUFERS.pdf> (Erişim Tarihi, 3 Mart 2009).
- Alpay, G., Develioğlu, K. & Evcimen, İ. (2002). İşletmelerin sosyal sorumlulukları, belirleyici etken olarak kurumsal değerler. *10. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi Bildiri Kitabı*, 185-190.
- Aras, G. Kurumsal sosyal sorumluluk: Muhasebe ve denetim uygulamalarına yansımaları.
<http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/Makaleler/Akademik%20Makaleler/ARAS-Tide%20Article4%20csrauditing.pdf> (Erişim Tarihi, 11 Kasım 2009).
- Arsoy, A. P. (2008). Bölümsel raporlamada yeni bir uygulama: IFRS 8. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:38,177-185.
- Carroll, A. B. (1993). *Business and society, ethics and stakeholder management*. South-Western Publishing Company.
- Efil, İ. (2002). *İşletmelerde yönetim ve organizasyon*. Alfa Basım Yayın.
- Friedman, M. (2000). *The social responsibility of business is to increase it's profits*. New York Times Magazine, September 1970, Der. John W. Dienhart, New York: Oxford University Pres.
- Gücenme, Ü. & Arsoy, A. P. (2004). Finansal bilgilerin bölümlere göre raporlanması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 6(1), 1-18.
- Gürbüz, O. & Ergincan, Y. (2008). *Şirket değerlemesi klasik ve modern yaklaşımlar*. Literatür Yayıncılık.
- Hessling, A. K. & Jaakola, J. (2008). Through the eyes of management. Stockholm School of Economics, Department of Accounting and Business Law, Master Thesis in Accounting and Financial Management, Fall 2007, <http://arc.hhs.se/download.aspx?MediumId=462>.

- Marcus, A. (1996). *Business and society, strategy, ethics, and the global economy*. Irwin Publishing.
- Malin, C. (2007). *Corporate governance*. Oxford Publishing.
- Marşap, B. (2001). *İşletmelerde finansal bilgilerin bölümlere göre raporlanması*. Ankara: Tutibay Yayınları.
- Martin, P. (1997). The Management Approach. *CA Magazine*.
- Öztürk, C. (2008). Faaliyet bölümleri konulu UFRS 8 standardı: Eski UMS 14 'bölümlere göre raporlama' standardı ile karşılaştırmalı bir çalışma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 10(1), 171-195.
- Paul, J. W. & Largay, J. A. (2005). Does the "management approach" contribute to segment reporting transparency?. Leigh University, *Business Horizons*, 303-310.
- Sağlam, N. (2001). *Bölümsel raporlama ve uygulaması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Seib, P. & Fitzpatrick, K. (1995). *Public relations ethics*. Harcourt Brace College Publisher.
- Sönmez, F. (2004). 11 nolu Türkiye Muhasebe Standardı - finansal bilgilerin bölümlere göre raporlanması (UMS-14 ile karşılaştırmalı olarak). *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi*, 11(1), <http://www.bayar.edu.tr/~iibf/dergi/pdf/C11S12004/fs.pdf> (Erişim Tarihi: 4 Ocak 2009).
- Tak, B. (2002). *İşletmelerin sosyal performansının ölçümü*. Uludağ Üniversitesi, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Bursa.
- Topaç, E. (2002). *Kurumsal yönetim ilkelerinin sermaye piyasalarının gelişmesindeki önemi ve Türkiye uygulamaları*. İMKB-Sermaye Piyasalarında Kurumsal Yönetim İlkeleri Konferansı. 26 Nisan, www.gedik.com/GetData/FnnWebDosya.ashx?Dizin...File (Erişim Tarihi: 01 Ekim 2009).
- Véron, N. (2007). EU adoption of the IFRS 8 standard on operating segments. 19 September, http://veron.typepad.com/main/files/EuroParl_IFRS8_Sep07.pdf (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2008).
- Weiss, J. W. (1994). *Business ethics, a managerial, stakeholder approach*. Wadsworth Publishing Company.
- Kamuoyunu Aydınlatma Platformu Endeksler, <http://www.kap.gov.tr/yay/GenelBilgiler/Endeksler.aspx>, 11/11/2009.
- UFRS 8 "Faaliyet Bölümleri", <http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/UFRS/UFRS2007/UFRS%2008.pdf> (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2009).
- Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, www.unglobalcompact.org/docs/...world.../CSR_Report_in_Turkish.pdf (Erişim Tarihi: 17 Kasım 2009).
- Bölümlere Göre Raporlamaya İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 14) Hakkında Tebliğ Sıra No:24, *Resmi Gazete*, Sayı: 26097, 3 Mart 2006.
- Faaliyet Bölümlerine İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS 8) Hakkında Tebliğ Sıra No: 45, *Resmi Gazete*, Sayı: 2658, 15 Temmuz 2007.

EK 1: MKB 100 Şirketlerinde Bölümlere Göre Raporlama

	Şirket Adı	Tablo Türü	Bölümlere Göre Raporlama	Faaliyet Bölümü	Coğrafi Bölüm	Toplam Bölüm
1.	Adana Çimento (A)	Konsolide	Var		4	4
2.	Advansa Sasa	Bireysel	Yok			
3.	Afyon Çimento	Bireysel	Yok			
4.	Ak Enerji	Konsolide	Yok			
5.	Akbank	Konsolide	Var	5		5
6.	Akçansa	Konsolide	Yok			
7.	Aksa	Konsolide	Var	3		3
8.	Aksigorta	Konsolide	Var	3		3
9.	Alarko Holding	Konsolide	Var	6		6
10.	Albaraka Türk	Bireysel	Var	3		3
11.	Alkim Kimya	Konsolide	Var	3		3
12.	Anadolu Efes	Konsolide	Var	3	2	5
13.	Anadolu H. Emek.	Konsolide	Var	3		3
14.	Anadolu Sigorta	Bireysel	Yok			
15.	Arçelik	Konsolide	Var	3	3	6
16.	Aselsan	Konsolide	Yok			
17.	Asya K. Bankası	Konsolide	Var	3		3
18.	Atakule GMYO	Bireysel	Yok			
19.	Aygaz	Konsolide	Var	3		3
20.	Bagfaş	Bireysel	Var		5	5
21.	Banvit	Konsolide	Var	3		3
22.	Beşiktaş Futbol Yat.	Konsolide	Yok			
23.	Bim Mağazalar	Bireysel	Yok			
24.	Coca Cola İçecek	Konsolide	Var		2	2
25.	Çelebi	Konsolide	Var	3	2	5
26.	Deva Holding	Konsolide	Var	5		5
27.	Doğan Gazetecilik	Konsolide	Yok			
28.	Doğan Holding	Konsolide	Var	3		3
29.	Doğan Yayın Hol.	Konsolide	Var	4	3	7
30.	Doğuş Otomotiv	Konsolide	Var	3		3
31.	Eczacıbaşı İlaç	Konsolide	Var	3		3
32.	Eczacıbaşı Yatırım	Konsolide	Yok			
33.	Ege Gübre	Bireysel	Yok			
34.	Ege Seramik	Konsolide	Yok			
35.	Enka İnşaat	Konsolide	Var	5	4	9
36.	Ereğli Demir Çelik	Konsolide	Yok			
37.	Fenerbahçe Sportif	Bireysel	Yok			
38.	Feniş Alüminyum	Bireysel	Yok			
39.	Finans Fin. Kir.	Bireysel	Yok			
40.	Finansbank	Konsolide	Var	3		3
41.	Ford Otosan	Bireysel	Var	1		1

	Şirket Adı	Tablo Türü	Bölümlere Göre Raporlama	Faaliyet Bölümü	Coğrafi Bölüm	Toplam Bölüm
42.	Fortis Bank	Konsolide	Var	4		4
43.	Garanti Bankası	Konsolide	Var	4		4
44.	Global Yat. Holding	Konsolide	Var	4		4
45.	Goldaş Kuyumculuk	Konsolide	Yok			
46.	Grundig Elektronik	Konsolide	Var		3	3
47.	GSD Holding	Konsolide	Var	5		5
48.	Gübre Fabrik.	Konsolide	Yok			
49.	Hürriyet Gzt.	Konsolide	Var		3	3
50.	İhlas Ev Aletleri	Konsolide	Var	4		4
51.	İhlas Holding	Konsolide	Var	6		6
52.	İş Bankası (C)	Konsolide	Var	5		5
53.	İş Fin.Kir.	Konsolide	Var	2		2
54.	İş GMYO	Konsolide	Yok			
55.	İzmir Demir Çelik	Konsolide	Yok			
56.	Kardemir (D)	Konsolide	Yok			
57.	Karsan Otomotiv	Bireysel	Var	1	5	6
58.	Koç Holding	Konsolide	Var	5		5
59.	Koza Madencilik	Konsolide	Var	4		4
60.	Martı Otel	Konsolide	Yok			
61.	Metro Tic. ve Mali Yat.	Bireysel	Var	2		2
62.	Net Holding	Konsolide	Var	4		4
63.	Net Turizm	Konsolide	Yok			
64.	Otokar	Bireysel	Var	1	2	3
65.	Park Elek.Madencilik	Bireysel	Yok			
66.	Pera GMYO	Konsolide	Yok			
67.	Petkim	Bireysel	Yok			
68.	Petrol Ofisi	Konsolide	Var	2		2
69.	Pınar Süt	Konsolide	Yok			
70.	Reysaş Lojistik	Konsolide	Var	1	7	8
71.	Sabancı Holding	Konsolide	Var	7		7
72.	Selçuk Ecza Deposu	Konsolide	Yok			
73.	Sinpaş GMYO	Konsolide	Yok			
74.	Şekerbank	Konsolide	Var	3		3
75.	Şişe Cam	Konsolide	Var	5	4	9
76.	T. Halk Bankası	Konsolide	Var	4		4
77.	T. Ekonomi Bank.	Konsolide	Var	3		3
78.	T.S.K.B.	Konsolide	Var	3		3
79.	Tat Konserve	Konsolide	Var	4		4
80.	Tav Havalimanları	Konsolide	Var	5	4	9
81.	Tekfen Holding	Konsolide	Var	4	5	9
82.	Tekstilbank	Konsolide	Var	3		3
83.	Tesco Kipa	Bireysel	Yok			

	Şirket Adı	Tablo Türü	Bölmelere Göre Raporlama	Faaliyet Bölümü	Coğrafi Bölüm	Toplam Bölüm
84.	Tire Kutsan	Konsolide	Var		3	3
85.	Tofaş Oto. Fab.	Konsolide	Yok			
86.	Trabzonspor Sportif	Bireysel	Yok			
87.	Trakya Cam	Konsolide	Yok			
88.	Turcas Petrol	Konsolide	Yok			
89.	Turkcell	Konsolide	Var	4	4	8
90.	Tüpraş	Konsolide	Var	2		2
91.	Türk Hava Yolları	Konsolide	Var	2		2
92.	Türk Telekom	Konsolide	Var	2		2
93.	Türk Traktör	Bireysel	Yok			
94.	Ülker Bisküvi	Konsolide	Yok			
95.	Vakıflar Bankası	Konsolide	Var	4		4
96.	Vestel	Konsolide	Var	3	3	6
97.	Vestel Beyaz Eşya	Bireysel	Var		3	3
98.	Yapı Kredi Sigorta	Konsolide	Var	7		7
99.	Yapı Ve Kredi Bank.	Konsolide	Var	5		5
100.	Zorlu Enerji	Konsolide	Var	2	3	5